

BUITEN

14^E JAARGANG N^O. 40.

ZATERDAG 2 OCTOBER 1920.

DE DIEZE TE 'S HERTOGENBOSCH, BIJ DE LIEDERTAFEL, HOEK JAN HEYNSTRAAT.
DEZE TAK VAN HET RIVIERTJE WERD BIJ HET GROOT-ZIEKENHUIS IN DE OUDE VESTING
DEN BOSCH (1185) EN OM DEN EERSTEN STADSWAL GELEID.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE DIEZE TE 'S HERTOGENBOSCH, ILLUSTRATIE . . .	BLZ. 469
DE STERRENHEMEL IN OCTOBER, DOOR A. A. N. . . .	„ 470
DE BLOEMBLADEN VAN LAO-TZE (I), DOOR J. ALLAN DUNN . . .	„ 471
HET KASTEEL NEDERHEMERT, DOOR DR. P. W. J. VAN DEN BERG, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 472—477
LOEVESTEIN	BLZ. 474
HOE DE MUSSCHEN EEN BAD NAMEN, DOOR BATO	„ 475
NOG IETS OVER DE ZEVEN WERKEN VAN BARMHARTIGHEID . . .	„ 475
VOLKSRAADSELS	„ 475
OP HOOG BEVEL, DOOR MARIE VAN KAMPEN	„ 476
IN DE KATAKOMBEN, DOOR F. W. DRIJVER, GEÏLL.	BLZ. 478—480
WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR, DOOR F. ST. MARS, VERTAALD DOOR S. J. BARENTZ—SCHÖNBERG	BLZ. 479

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

DE STERRENHEMEL IN OCTOBER.

HET volgende overzicht geeft den stand der Sterrebeelden voor 22 uur sterretijd, d.i. omstreeks half negen middelbaren tijd. Men zie het Octoberkaartje in de N. R. Ct.

Zenith: Cassiopeia, Cepheus, Hagedis, Zwaan;
Noorden: Groote en kleine Beer, Giraffe, Jachthonden, Lynx;

Noordoosten: Tweelingen, Wagenman;
Oosten: Andromeda, Driehoek, Perseus, Ram, Stier, Walvisch;

Zuidoosten: Visschen;
Zuiden: Dolfijn, kleine Paard, Pegasus, Steenbok, Zuidervis, Waterman;

Zuidwesten: Arend, Pijl, Schild van Sobieski, Schutter, Vos;

Westen: Hercules, Kroon, Lier, Slang, Slangendrager;
Noordwesten: Boötes, Draak.

De Melkweg loopt te half negen van het Noordoosten door het Zenith naar het Zuidwesten. De merkwaardige plekken in Arend en Schutter gaan nu laag staan, maar de zeer heldere groote ovale wolk in den Zwaan is nog uitstekend te zien.

Algol minima zijn op geschikte uren waarneembaar: 4 October te 14 uur, 7 October te 11 uur, 10 October te 8 uur, 27 October te 13 uur en 30 October te 9 uur.

De ster *R Coronae Borealis* verandert den laatsten tijd weinig. *Mira Ceti* neemt snel in helderheid af, maar zal deze maand nog wel in een binocle zichtbaar blijven, althans bij afwezigheid van maanlicht.

Voor de waarneming van het Zodiakaallicht is October een der gunstigste maanden. Eenige uren na middernacht is gewoonlijk de matte lichtpluim gemakkelijk in de sterre-

beelden Leeuw, Kreeft en Tweelingen aan den Oosthemel te vinden, dit jaar echter niet in het begin en in het eind der maand, omdat dan de maan hindert.

Ook voor de waarneming van den *Gegenschein* biedt October in het algemeen een redelijk goede kans, dit jaar om de maan voornamelijk in het midden der maand.

Van 16 tot 22 October zijn er gewoonlijk na middernacht vrij veel vallende sterren te zien, met een straalpunt in Orion.

De tijdsvereffening bereikt omstreeks den 1^{en} November haar kleinste waarde, om vervolgens tot half Februari aldoor toe te nemen. Den 1^{en} October is de zon 10 minuten bij de klok vóór, den 31^{en} al 16 minuten.

De zonnevlekken beschrijven deze maand banen over de schijf, die sterk naar het Zuiden gekromd zijn.

Mercurius is niet waarneembaar.

Venus kan misschien in het einde der maand laag in het Zuidwesten in de heldere avondschemering gevonden worden; de planeet gaat dan een uur na de zon onder.

Ook *Mars* is nog aan den avondhemel zichtbaar, en de stand wordt zelfs in den loop van October iets gunstiger: in het begin der maand gaat de planeet meer dan twee uur, tegen 1 November ongeveer drie uur na de zon onder.

Jupiter en *Saturnus* verschijnen aan den ochtendhemel. Beide planeten staan in den Leeuw. Jupiter komt in het begin van October drie uur, in het einde der maand al vijf uur vóór de zon op, Saturnus een uur later.

De Volle Maan van 27 October zal totaal worden verduisterd, maar voor Nederland is er zoo goed als niets van het verschijnsel te zien. Als de maan opkomt (omstreeks 4 uur 40 min.) is zij al sedert meer dan 20 minuten uit de schaduw der aarde getreden. Het is intusschen niet onmogelijk dat men tot kwart over vijf iets van de halfschaduw als een sluier op de maanschijf zal kunnen zien.

* * *

De *Nieuwe Ster* in den Zwaan is al sterk in helderheid afgenomen maar toch nog gemakkelijk in een binocle zichtbaar.*) Haar lichtkromme heeft naar de hier te lande door verschillende waarnemers verrichte schattingen sinds de ontdekking door Denning (20 Augustus) het volgende verloop gehad:

22 Augustus	2 ^m . 7	4 September	4 ^m . 5
23 „	2 „ 2	„	4 „ 7
24 „	2 „ 0	„	5 „ 0
25 „	2 „ 1	10 „	5 „ 2
26 „	2 „ 6	12 „	5 „ 4
27 „	3 „ 1	14 „	5 „ 6
29 „	3 „ 7	16 „	5 „ 8
31 „	4 „ 1	18 „	5 „ 9
2 September	4 „ 3	20 „	6 „ 1

Den 24^{en} Augustus bereikte de ster derhalve in haar maximum de grootte 2mo, en was toen iets helderder dan de Poolster. Sedert dien datum is zij geleidelijk afgenomen; tot den 20^{en} September, d.i. dus in vier weken, iets meer dan vier grootte-klassen. Dat wil zeggen, dat haar licht ongeveer veertigmaal zwakker is geworden. Van de schommelingen, die men dikwijls bij afnemende Nieuwe Sterren ziet optreden, is tot nu toe bij de ster in den Zwaan niet veel te bemerken geweest.

Te Utrecht zijn op dit oogenblik nog drie andere Novae in geregelde observatie, en dat is iets ongekends in de historie der sterrekunde.

De vermaarde Nieuwe Ster in den Arend, die in Juni 1918 alle toen zichtbare sterren in helderheid overtrof, is in den loop van 1920 geleidelijk van de 8ste tot de 9de grootte gedaald.

Nova Lyrae werd in December 1919 als ster der zesde grootte gezien en is sedert dien tot de twaalfde grootte gedaald.

Nova Ophiuchi was in September 1919 van de 7.5^{de} en is nu nog slechts van de 11de grootte.

Het is wel merkwaardig, dat de Nieuwe Sterren vroeger zoo zelden zijn waargenomen; dit jaar zijn zij minder zeldzaam dan kometen!

A. A. N.

*) In het vorige bericht is een foutje ingeslopen: voor ε van den Zwaan leze men δ.

De Bloembladen van Lao-Tze.

1) DOOR J. ALLAN DUNN.

HOOFDSTUK I

OM MA-NI PAD-ME HUM.

„Ik geef U toe, dat de gevaren groot zijn; daarom bied ik U ook een daaraan evenredige belooning aan. Ik geloof dat U de man is dien ik noodig heb. U voldoet, oppervlakkig beschouwd, aan alle eischen, maar ik moet zekerheid hebben. Mislukking, meneer Keeler, mislukking beteekent meer voor mij, dan hetgeen mij nog menschelijkerwijze gesproken, aan leven rest.”

De fletsblauwe oogen van Stuart Mc. Vea, die gedurende het grootste deel van het onderhoud bedekt waren door een waas, zooals de oogen van den mysticus, den man der wetenschap en van hem die in geestelijke afzondering leeft, flikkerden plotseling op onder de regelmatig gevormde wenkbrauwen, die van dezelfde kleur waren als het grijze haar. Keeler zag hem aan met grootere belangstelling, daar de bijzondere nadruk welke Mc Vea op de laatste zinsnede had gelegd, hem opviel. Dienzelfden stralenden blik had hij opgemerkt bij verschillende zweepers van onderscheidene soorten en rassen, en hij werd versterkt in zijn oordeel dat Mc Vea, op zijn zachtst uitgedrukt, een beetje „eigenaardig” was.

„Ga voort”, zeide hij.

Mc Vea ging achter in zijn stoel zitten en nam van tijd tot tijd een teug uit een hoog glas gevuld met Vichy en een scheutje schotsche whisky, een afschuwelijk brouwsel, dat een gewone maag niet zou verdragen, dacht Keeler, ofschoon Mc. Vea er blijkbaar van smulde.

„Ik moet iedere opwinding vermijden,” vervolgde de geleerde. „Het is een noodzakelijkheid, dat mijn gezondheid op peil blijft, zelfs beter wordt, indien zulks mogelijk is, tegen het tijdstip, dat U terug keert — uw werk met succes beëindigd. Wanneer U niet mocht slagen—?” Het licht in de oogen werd zwakker, er stond een oogenblik vrees in te lezen.

„Maar het mag geen mislukking worden. Hoort U mij? U moet slagen.”

De glans keerde weer, en op het doorgroefde gelaat kwam een blos, toen hij de woorden door tikjes op de knie van den jongeren man, kracht bijzette.

„Zeker een gek”, sprak Keeler bij zich zelf. „Zoolang hij echter de geldelijke verantwoordelijkheid draagt, moet ik er mij maar niet bezorgd over maken.” Hij knikte dus onverschillig, terwijl de ander een teug nam uit zijn glas.

„U kent het land, u bent in veel ondernemingen gelukkig geweest en U bezit een oppervlakkige kennis der verschillende dialecten”, vervolgde Mc Vea. „Ik heb U heel nauwkeurig nagegaan. U staat bekend als moedig en intelligent. U bent in de volle kracht van het leven. — Kunt U gehoorzamen aan gegeven bevelen?”

„Ik houd er niet van te worden bevolen. Indien ik echter het contract met U sluit, zal ik natuurlijk alle punten nakomen voor zoover dit tenminste in mijn vermogen ligt.”

„Ah, daar is het struikelblok. O, man, als je slechts wist hoe enorm datgene is waarom het hier gaat! En dit mag ik U niet zeggen. Vooral, omdat het u geen goed zou doen er op de hoogte van te zijn. Er is geen andere blanke, die iets zou hebben aan hetgeen ik u nu vraag terug te brengen. Er bestaat nog slechts een ander die er een weinig van af weet en hij bezit slechts den sleutel, terwijl ik degene ben, die het cijferschrift ken. En den sleutel heb ik gekocht. Macht — macht, grooter dan U zich kunt voorstellen, meneer Keeler. Stil, ik maak mij weer van streek.” Hij drukte met de vingers op zijn pols en de wenkbrauwen fronsend, spande hij zich in om den polsslag te bedwingen.

„Scelerasis moet worden vermeden. Zoo, dat is beter.” Hij nam de lange vingers weer van zijn pols weg. „Den hartslag in bedwang te houden, dat is het geheim. U heeft het zeker wel eens zien doen, meneer Keeler? Meer dan eens, daar ben ik zeker van.”

„De meeste fakirs doen het.”

„Juist, en de Shamans, de Lamas. Maar ik moet U alle gevaren blootleggen. Allemaal, daar U ze moet kennen om ze te boven te komen. En ook om de reden, dat, mocht U ze te groot vinden, U ten slotte toch niet mijn man zoudt zijn. Ik heb iemand noodig, die heelemaal geen vrees kent.”

„Dan ben ik niet uw man”, antwoordde Keeler, „want ik ben bang geweest, ontzettend bang zelfs, meer dan eens, als ik mij in het nauw bevond.”

„Ja, maar U kwam toch goed terecht. U bent toch mijn man. Ik drukte mij onjuist uit. Ik bedoelde een man, die geen lafheid kent. De lafaard en de dwaas spotten met vrees, maar raken het hoofd kwijt. Nog een paar dingen. Heeft U inlichtingen ingewonnen omtrent mijn positie?”

Keeler knikte weer.

„En bent u vrij van eenigen band? Vrouw, kinderen of verloofde?”

„Ik heb niemand, die van mij afhankelijk is, of van wien ik afhankelijk. Ik ben mijn eigen heer en meester voor zoover het niet mijn contract aangaat.”

„Uitstekend, uitstekend. Ge moet u geheel aan de zaak kunnen wijden. Het gebeurt maar al te dikwijls, dat de gedachte aan een vrouw de weegschaal doet overhellen naar den verkeerden kant en het gevaar vergroot. De ruwe kantjes van den moed stompen hierdoor af. Ik zal U, in het kort, de geschiedenis vertellen. Later, indien u mijn aanbod aanneemt, kunnen wij in bijzonderheden treden. U zegt dat U tweeëndertig jaar zijt: op hoe oud schat U mij?”

Keeler aanschouwde aandachtig het magere gelaat dat geen overtollig vleesch vertoonde. Het droeg de sporen van zonnebrand, de lijnen boven de oogen schenen er ingegrift door vele reizen en het turen naar verren horizont, de hals was verschrompeld, bij de slapen waren holten en de aderen lagen dik aan de oppervlakte.

„Tusschen de vijf en vijftig en zestig jaar, denk ik. Maar de teekenen waar ik op afga, kunnen wel door ziekte zijn teweeggebracht inplaats van door ouderdom.”

„Ja, dat zijn groeven gemaakt door leed. Ik ben zeven en veertig. Dit is niet te verwonderen. U zult het begrijpen. U moet naar Thibet gaan, naar een punt tachtig mijlen ten Zuiden en ten Westen van Lhasa. U moet Lhasa schuwen als de pest. In een nauw dal, dat bijna veertienduizend voet boven de oppervlakte der zee ligt, zult U een grot vinden. Er zijn daar verscheidene. Die welke U moet binnengaan zult u herkennen aan een vervallen hoop steenen, een ouden wal, een herinneringsteeken, een *mani*, bijna een halve mijl lang. Dicht in de nabijheid zijn de overblijfselen van een *dung-ten*, een bewaarplaats van reliquiën, een muur van een *Lhak-kang*, een tempel. In den muur bevindt zich een steen, welke de oude Sanskrietsche woorden draagt, den mystieken zin van Thibet en Mongolië. *Om ma-ni pad-me hum...*”

„Ik heb dat op tienduizenden bidmolens gegrift gezien,” sprak Keeler. „Het beteekent: „O, het juweel van de lotusbloem, Amen.”

„Letterlijk vertaald, ja; er zijn echter mystieke beteekenissen verbonden aan elk der zes lettergrepen die slechts de Ingewijden — slechts de Ingewijden — begrijpen.”

Mc. Vea herhaalde den zin op een zachten toon van verrukking.

Keeler zag hem onderzoekend aan.

„Hij schijnt een beetje in de war te zijn geraakt door het Lamaïsme,” was zijn niet uitgesproken oordeel. Nu begreep hij het waas dat over de oogen lag, het fanatieke van den plotselingen glans.

„Spreekt U Thibetaansch?” De geleerde scheen met moeite te ontwaken uit een droom, waarin hij geheel scheen te zijn opgegaan.

„Alleen, zooals een reiziger hier en daar een paar woorden opvangt. Maar genoeg voor dagelijksch gebruik. Er zijn wel honderd dialecten.”

„Weet U iets af van hun godsdienst?”

„Verwaterd Budhisme, als ik het wel heb.”

„Budhisme, geënt op het Taoïsme, of liever gezegd, op de oude godsdienstleer van Bod. Het is een wonderbaarlijk mengelmoes van filosofie, tooverkunst en beproefde ken is. Dus heb ik er geen hoogen dunk van.”

Mc Vea nam weer een teug van zijn brouwsel, en vervolgde zijn verhaal.

„Dertien jaar geleden, meneer Keeler, werd ik door een bende Lama's van de laagste orde in die grot gevangen gehouden; zij waren woedend, dat ik een talisman in mijn bezit had. Het doet hier niets ter zake op welke wijze ik daaraan was gekomen. Ik had slechts één dienaar bij mij, een Mongool. Mijn karavaan was uiteengedreven of gedood. Ik bouwde een hinderlaag van losse rotsblokken en hield hen terug, met mijn geweer.”

(Wordt vervolgd).

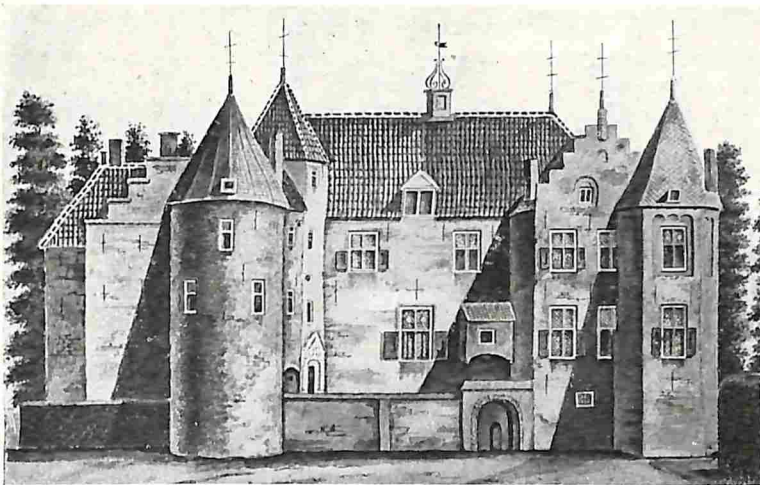
HET KASTEEL NEDERHEMERT, VOORZIJD.

HET KASTEEL NEDERHEMERT.

WIE het niet beter wist, zou zeker bij een blik op de kaart van Noord-Brabant de heerlijkheid en het kasteel Nederhemert tot Brabant rekenen. Vanouds behoorde echter het „Eiland” zoals het in de omstreken in den volksmond nog altijd heet, tot Gelderland en was het kasteel een Geldersch leen.

Tegenwoordig is „Nederhemert Zuidzijde” geen eiland meer, nu na de doorgraving van den Nieuwen Maasmond voor het dorpje Well een dam door de Maas gelegd is, die een rechtstreeksche verbinding vormt met Nederhemert, terwijl aan de zuidzijde door twee geweldige bruggen de gemeenschap met het land van Heusden is tot stand gebracht.

Aan den Noordrand van dit vroegere eiland nu verheft zich te midden van zware eiken en iepen het aloude kasteel Nederhemert, de Maasarm waarop men van het bordes (afb. op blz. 476) en uit de bovenramen van den voorgevel een prachtig vergezicht heeft, is tegenwoordig door een uiterwaard van de kasteelgracht gescheiden en loopt verder Oostwaarts tegen den zoeven genoemden dam dood.

HET KASTEEL NEDERHEMERT IN ZIJN OUDEN TOESTAND.

Doch, en dit verklaart het behooren van dit oogenschijnlijk Brabantsche stuk gebied tot Gelderland, voor 1480 nam de Maas zijn loop van voor Well scherp zuidwaarts, rond het eiland Nederhemert, langs de stadsmuren van Heusden en van daar met 'n scherpe bocht Noordwaarts langs het latere Oude Maasje.

Den 9 Juni 1494 verklaarden Burghmeesters en Schepenen van Heusden binnen Schoonhoven „dat in den jare 1480 in „die oorlogen van den lande van Gelre, die van ts Hertogen- „bussche hemlyuden vervordert hebben gehadt, boven alle „wegen van justicien, te spolieren de voorsz.stede van heuren „stromen ende wateren, die zij hadden leggende voor die „voorsz.stede, mits dat die van den Bossche deurgraefden „doertijd een stuck landts, leggende boven 't slot van Hamert „in Gelrelandt, daer die Mase heur stroom ende loop deur geno- „men heeft, ende dagelicx daerdeur neemt, alsoe dat die „plaetse leggende voor die voorsz.stede, daer men plach door „te varen, ghelijcken verzandt is.”

Door het graven van een kanaal dat de beide Noordelijke toppen van de bocht der Maas om het kasteel Hemert heen verbond, wisten dus de Bosschenaren de stad Heusden van haar scheepsvaarwater te berooven, maar werd meteen het „eiland” Nederhemert gevormd en van het vasteland van Gelderland afgescheiden.

Pas door de doorgraving van den N. Maasmond in de jaren na 1885 werd de hoofdstroom weer langs Heusden geleid en aldus de toestand van voor 1480 hersteld.

Het kasteel zoals het zich thans voordoet is wat zijn voorgevel betreft gemoderniseerd

Vooreerst lijkt het veel lager dan vroeger het geval moet geweest zijn. Uit oude kaarten toch blijkt dat het vroeger dadelijk aan de Maas heeft gelegen en de muren rechtstreeks in het water stonden.

Toen nu door den St. Elisabethsvloed het peil van de Maas c.a. 1.80 M steeg, en intusschen een waard ontstaan was aan de rivierzijde, werd de grond van de kasteelmuren zooveel opgehoogd, dat deze thans ± 2 M in den bodem zitten.

De oude teekening, hiernaast gereproduceerd, geeft ons eenig denkbeeld van den toestand zoals die voor de veranderingen in de 19e eeuw moet geweest zijn.

Reeds in 1479 was volgens beëdigde verklaringen, in 1543 door een paar der oudste inwoners afgelegd, het Kasteel door „die van den Bossche”, waar toen de hertog van Oostenrijk lag, ingenomen en geplunderd en uitgebrand.

In het laatst der 18e eeuw werd het opnieuw gedeeltelijk verwoest.

Hoe het huis er voor die vernieling uitgezien heeft is niet meer bekend, daar er van dien oudsten toestand geen afbeeldingen meer bestaan. Wel is in den Geld. Volksalmanak van 1873 een reproductie opgenomen van een tekening van F. N. M. Eyck van Zuylichem van het jaar 1843 die nog aanmerkelijk verschilt van den tegenwoordigen staat van het huis zoowel als van de hier opgenomen tekening. Deze geeft dus den toestand weer van vóór 1843.

Wij zien daarop een middengebouw geflankeerd door links een ronden en half daarachter verscholen een achtkanten traptoren, rechts een vierkanten uitbouw met trapgevel, en daarvoor een zeshoekigen toren. Een muur met poort, die beide torens verbindt, vormt een soort voorplein waar links de ingang was tot de wenteltrap in den zeshoekigen toren.

Nu is bij de eerste verbouwing blijkens de tekening van 1843 ter plaatse van het 't voorplein afsluitende muurtje een nieuwe voorgevel opgetrokken en zoowel de traptoren als de vierkante voorbouw rechts onder één nieuw dak gebracht, en zijn op de plaats van het voorplein een aantal kamers voor het oorspronkelijke middengebouwde bijgebouwd.

Door A. J. H. M. baron van Nagell (1868-1887) zijn daarna het fronton boven den ingang en het bordes met het banale afdak en balkon toegevoegd, geheel in overeenstemming met den geest van die dagen waarin voor het ongerept bewaren van de monumenten uit vroeger tijd absoluut niets werd gevoeld.

Ook inwendig is het uitgestrekte gebouw zeer bezienswaardig. Achter het kruisraam over de geheele diepte van den middenbouw lag eertijds de ridderzaal, thans veranderd in een ruime hal, die door een korten gang vanaf den hoofdingang bereikt wordt.

Een merkwaardige verzameling van oude wapens, gedeeltelijk uit de kasteelgracht opgevischt, oude beulswaarden, helmen, enz. siert de wanden. In een hoek sluiten een paar antieke Japansche gouldlederen kamerschermen, afkomstig van een der vroegere bewoners die bewindhebber der O. I. compagnie was, den toegang tot een der zijvertrekken af.

Fraai gebeeldhouwde oude kasten en kostbaar antiek blauw porcelein, dat trouwens ook in de andere zalen en vertrekken in ruimen overvloed wordt gevonden, vormen de verdere stofgeving van de voormalige ridderzaal.

Vanuit de hall leidt tegenwoordig de wenteltrap (afgeb. op blz. 474) gelegen in den vroegeren traptoren naar boven.

Door de goede zorgen van den tegenwoordigen eigenaar, Baron van Wassenaar van Obdam, is deze onder deskundige leiding gerestaureerd, zooals langzamerhand meerdere gedeelten van het kasteel zullen volgen.

De trapruimte wordt overdekt door steenen kruisgewelven, waarvan de ribben veelkleurig zijn versierd; een collectie oude tinnen schotels en koperen voorwerpen verlevendigen den aanblik van het geheel.

Vanaf deze wenteltrap bereikt men een der merkwaardigste vertrekken van het geheele kasteel, de zgn. kamer van Maarten van Rossum, in den N. oostelijken toren gelegen.

Hier staat een gesneden eiken bed uit het laatst der 16e eeuw. Stijlen en achterkant zijn rijk gebeeldhouwd, het hoofdeinde vertoont het wapen van Maarten van Rossum met de wildemannen als schildhouders. De wanden zijn in denzelfden stijl betimmerd. De trapeziumvormige inham in den bodem van het bed is bij de restauratie van het vertrek aangebracht, om van de oorspronkelijk voor twee personen bestemde sponde een één persoons bed te maken.

HET KASTEEL NEDERHEMERT. LINKERVLEUGEL.

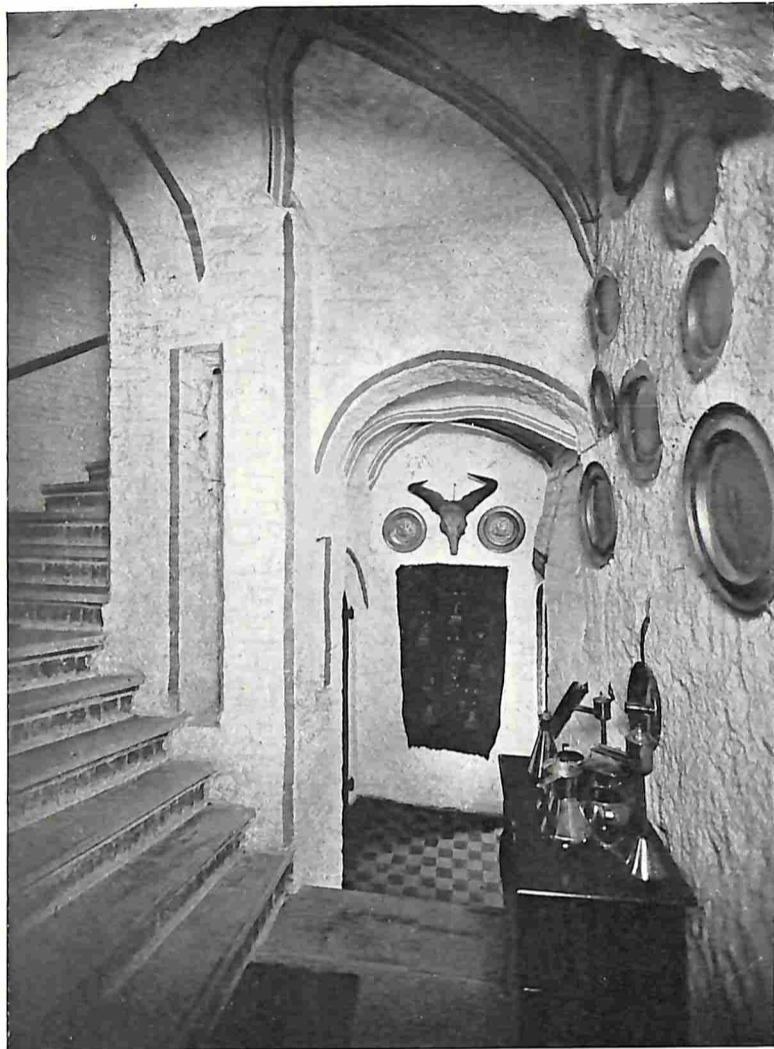
Ook de zoldering uit 't begin der 15 eeuw, uit moer-en kinderbalken gevormd, verdient de aandacht. Deze is n.l. geheel met ranken bloemmotieven versierd met roet en kalk in grijze en witte kleur.

Ook de aangrenzende groote kamer heeft een dergelijke gefigureerde zoldering; deze is daar echter ook in de 19e eeuw „weggewerkt” onder een gewit plafond, dat echter gemakkelijk weer verwijderd kan worden.

In deze torenkamer bevindt zich nog een zeer oude tinnen schotel met gegraveerde voorstelling van den doop van Johannes den Dooper en als randschrift de woorden :

HET KASTEEL NEDERHEMERT. RECHTERVLEUGEL.

HET KASTEEL NEDERHEMERT.
ANTIEKE WENTELTRAP IN HET OUDSTE GEDEELTE.

Wer da laewed und getaevet ist + wiert + auch ewig saelig wedn.

Hieruit valt af te leiden dat wij hier met een oud doopbekken te doen hebben. Achterop staat de naam Claus Maluit (?) 1495.

Tot de oudste gedeelten van het kasteel behoort de vierkante toren, thans ingebouwd, die uit de 14e eeuw dateert.

Het geheele ondergedeelte van dezen toren wordt overdekt door een enorm koepelgewelf, in vroeg-Gothischen stijl. Ook deze ruimte moet vroeger veel dieper zijn geweest, en hier was vroeger een der ingangen van het gebouw. Tot den ouden inventaris behooren verder een aantal waardevolle schilderijen en portretten uit de 16e, 17e en 18e eeuw, waaronder portretten van Prins Willem I, van Egmont en Hoerne, een portret door M. J. Miereveld en een portret van Willem V door J. P. Liotard.

Ook het rijke archief, waarvan de oudste stukken uit 1217 dateeren, wordt op het kasteel bewaard; ondanks de vele gevaren waaraan het in den loop der tijden heeft bloot gestaan, waarbij het zelfs eens in zijn geheel door plunderende soldaten werd weggevoerd, is het zeer goed bewaard en vrij volledig gebleven.

Reeds in 814 wordt gesproken van Hamarita in de gouw Teisterbant. Of daarmee echter Ophemert of Nederhemert bedoeld wordt is onzeker.

Van de kerk, voor de Hervorming aan den H. Servatius gewijd, wordt het eerst melding gemaakt in 1006.

In 1088 was een Snellaert van Hemert getuige bij een opdracht, door Adelheid van Orten aan de kerk van Utrecht gedaan. In 1300 geeft Reinout van Gelder den Borch te Hemert met voorburgh en hofstat ten Zutfensche leenrechte in leen aan Johan van Hemert.

Diens rechtstreeksche afstammelingen bleven in het bezit van het leengoed tot 1502. De weduwe van Joost van Hemert was toen hertrouwd met Johan Scheiffardt van Mérode, waarop Karel de heerlijkheid en het slot aan zich vervallen verklaarde. In 1517 werd het echter opnieuw verleend aan zijn dochter Helwich van Hemert, gehuwd met Lubbert Turck of Torck van Sinderen, waarna het tot 1655 in het geslacht Turck bleef. Maria Turck huwde eerst met Rutger van Rantwick en daarna met Willem Thomas Cuaedt tot

Wickrade. Na den dood van diens zoon Johan Frederik Cuaedt werd de heerlijkheid verkocht aan Wendelina de With, echtgenoot van Abraham Verhaagen wonende in den Haag die daarmee den 19en Mei 1696 beleend werd.

Deze verkocht kasteel en heerlijkheid in 1697 weder aan Otto Frederik baron van Vittinghof gen. Schell heer van Groenewalt en Eeckhof voor 8000 gulden.

Door het huwelijk van zijn dochter met Adriaan van Lijnden kwam Nederhemert aan de van Lijndens. In 1788 ging het over aan de aangenomen dochter van Otto Frederik van Lijnden, Ottelina T. L. van Reed, gehuwd met W. G. T. Graaf Bentinck, heer van Rhoon en Pendrecht.

Diens dochter was gehuwd met Carel Anne Daniël Bar. van Nagell.

Zijn zoon A. J. H. M. A. van Nagell overleed in 1880 kinderloos, de heerlijkheid nalatende aan zijn echtgenoot E. A. G. van Kretschmar.

De tegenwoordige eigenaar is E. W. Baron van Wassenaar van Nederhemert.

In het koor van het oude kerkgebouw van Nederhemert, in 1633 verwoest in den oorlog en herbouwd door Joh. Torck op de 14e eeuwse grondslagen en in 1836 nogmaals verbouwd, getuigen een aantal grafmonumenten van de vergankelijkheid van alle aardsche macht en grootheid.

In het midden van het koor staat het grootste dezer monumenten, gewijd aan de nagedachtenis van Otto Frederik van Vittinghoff, waarop hij zelf ten voeten uit is afgebeeld, geprikt en geharnast, liggende voor een trophee van vaandels en wapenen (Afb. op blz. 477).

Een ander gedenkteken draagt het borstbeeld van Adriaan van Lijnden, get. 1754, een derde het portret van Otto Frederik van Lijnden.

Zoo rusten hier vele geslachten van heeren van Nederhemert. En het huis zelf, getuige van veldslagen uit den graventijd, immers hier vond in 1061 Floris I den dood; van roof en plundertochten in den Spaanschen tijd, herhaaldelijk geplunderd en verbrand door Oostenrijksche en Fransche benden, staat daar nog even hecht en sterk als voor eeuwen.

Was het een tijdlang na het beleg van Bommel uitsluitend fort, volgens verdrag met den toenmaligen Heer van Hemert versterkt tegen de Spanjaarden, later door een Hollandsche bezetting verdedigd; in het laatst der 18e eeuw werd het meer voor bewoning door de eigenaars geschikt gemaakt. In dien tijd werd ook het omliggende plantsoen, waarin thans zooveel zware, veel ouder schijnende boomen voorkomen, aangelegd. Tegenwoordig alleen in de zomermaanden bewoond, ligt het daar te midden van de uitgestrekte vruchtbare landerijen en het stille dorp dat nog steeds bijna geheel tot de heerlijkheid behoort, als een hoogst belangwekkend monument uit de geschiedenis dezer streken, dat onder de goede zorgen van zijn tegenwoordige eigenaar voor een deel in zijn vroegeren staat hersteld, nog haast evenveel eeuwen kan trotseeren als zijn grijze muren reeds hebben zien heen vlieden.

Nijveen.

P. W. J. VAN DEN BERG.

LOEVESTEIN.

Dank zij het kamerlid ter Hall hebben we dan eindelijk een officiële mededeeling omtrent den toestand van „Loevestein”, gesteld in de voorzichtige bewoordingen, die noodig waren om het gedrag van het zuster-departement niet al te veel aan de kaak te stellen.

Aangenaam was het te vernemen, dat Oorlog — na de ontruiming van Loevestein door de militairen — bericht heeft „dat tegen de restauratie van het slot geen bezwaar bestond.” Dat was waarlijk alleraardigst van Oorlog!

Op drie punten zijn wij niet geheel bevredigd. Wij hadden zoo gaarne vernomen:

1e dat Oorlog den betrokken commandanten er op gewezen heeft dat de behandeling van het slot in de oorlogsjaren ten sterkste afgekeurd moet worden;

2e dat Oorlog het geheele slot, ook de kelders, aan Onderwijs heeft overgedragen;

3e dat Oorlog een onderzoek heeft toegezegd naar de mogelijkheid, het uit verschillende eeuwen dagteekende defensie-complex, waarvan Loevestein deel uitmaakt, te vervangen door een moderne verdedigingslinie buiten dit complex.

Moge bij de behandeling der Oorlogsbegroting, niet bij die van Onderwijs alleen, deze zaak alsnog aan de orde worden gebracht!

Hoe de Musschen een bad namen.

EFFEN blauw koepelt zich de lucht over huizen en tuinen, onbarmhartig verzegend dalen de zonnestralen neer op wat hun in den weg treedt, stapelend steeds meer warmte tot binnen in de woningen. Het is één van onze zeldzame schoone zomerdagen, maar 't is om te puffen. In de beschuttende serre is de atmosfeer dra nog drukkender dan in 't tuintje, waar anders de jonge musschen zitten te hijgen en gapen van de hitte. Telkens zoeken ze in de kleine schaduwplekjes even 'n afweer tegen de al te meedoogenlooze warmtestralen of komen even nippen aan 't water in de kleine aarden schoteltjes, welke dicht bij de serre aan den voet van een rank appelboompje neergezet zijn. Alleen hoog in de lucht zweven voortdurend de zwaluwen; die trekken zich van de overmatige hitte blijkbaar niets aan.

Van uit mijn schuilplaats kijk ik telkens belangstellend naar 't musschengediert. Zouden zij nu geen verfrisschend bad nemen? Maar neen, 't blijft slechts bij een enkel slokje water zoo nu en dan. Ik ga toch eens even kijken naar den inhoud der schoteltjes; een dik drabje bedekt den bodem. De vriendelijke handen die de schoteltjes geplaatst hebben, achtten zeker hiermede meteen haar werk aigedaan. Ik ga de bakjes reinigen en meteen opnieuw met helder frisch water vullen. Weer komen de musschen telkens af en aan, maar van baden weet geen.

De roep van een merel trekt mijn blik naar achter in den tuin en ik zie daar een stapeltje schotels en potten, 't geen mij meteen op 'n idee brengt. Na eenig zoeken heb ik weldra een nog volkomen gaven grooten aarden schotel voor den dag gehaald en spoedig staat deze met helder koel water gevuld, wat verder op 't tuinpad juist onder een kleinen pruimeboom. Brani als de musschen steeds zijn, dazen zij al spoedig er om heen, springen op den rand, tippen telkens even aan 't wateroppervlak, draaien en schuifelen, maar verder gaan ze niet, voor haar is 't te diep.

Eindelijk nu komt de merel voor den dag. Ook deze volgt 't voorbeeld van de musschen, maar ook zij stelt mij geducht te leur en gaat weer onverrichterzake heen. Hoe is 't mogelijk? Als ik alles zoo gemakkelijk bij de hand had als zoo'n vogel, wat zou ik thans heerlijk plassen.

Maar ik wil nog een poging wagen, misschien is alles nog wat vreemd of lijkt ook onze goudsneb de bodem wat diep. Dra heb ik den schotel met den rand even boven den grond ingegraven en op den bodem een paar kleine heldere kiezelsteentjes gelegd. Nu is alles natuurlijker en de diepte van 't water beter te peilen. En ja hoor, eindelijk, wat later op den middag, komt 't mooie mannetje weer terug en springt dadelijk op den iets uitstekenden rand en draait en draait.... Maar de jonge musschen hebben het in de gaten en schieten dadelijk toe. Dat strookt geenszins met de verdraagzaamheid van ons zwart heerschap. Die opdringerige jonge tjilpers, hij jaagt ze telkens met venijnige uitvalletjes van den schotel weer weg. Doch de musschen als echte straatjongens, wijken slechts noode en komen onmiddellijk weer terug. Eindelijk geeft de merel 't maar op en plonst midden in 't nat. Zij plast en slaat met staart en vleugels, dat 't water over rug en hals stroomt en in de rondte spat. En de jonge musschen, op den schotelrand om haar heen gedrongen, met haar bekjes open en gespreide klappende vleugeltjes, laten 't water in zalig welbehagen op zich neer kletteren.

't Was een grappig, doch hoogst dwaas gezicht.

Dikwijls nog, later, heeft dit groteske tooneeltje zich herhaald, maar om zelf een bad te nemen in de nu voortaan steeds met frisch water gevulde kleinere schoteltjes, daaraan dacht geen dier steeds geduldig wachtende domme jonge musschen, tot eindelijk eens een slimmere oude 't voorbeeld gaf. Toen volgden dra ook anderen en konden de merels voortaan rustig ploeteren in eigen bak. BATO.

Nog iets over de zeven werken van Barmhartigheid.

Een onzer lezers wijst ons er op, dat in Boomkamp's Beschrijving van Alkmaar (blz. 387) het volgende te lezen staat over een ongeval, aan de eenige weken geleden in ons blad beschreven Alkmaarsche schilderstukken overkomen.

„Dit jaar (1582) waren kerkmeesteren Claes Tomisz. Jan Adriaense, en Cornelis Goudsmit alias Bron, welke laetste

zijnde een Haerlemmer van geboorte, een openbaer bewijs van zijnen ontijdigen ijver geeven wilde, want op den 24 Juny den Koster van de Laurenskerk belaste, dat, als hij naar ouder gewoonte de kerk zoude sluiten hij dan de Noorderdeur agter in de kerk zoude laten openstaen, want zeide hij, men zou wat in de kerk doen, 't welk de koster zoo gedaen heeft; hierop zijn 's avonds in de kerk gekomen Jaques Mostert, geboren in Brabant, met eenen Marcus Blanveneur een uitlander, en hebben de schilderij van de zeven werken van Barmhartigheden, hangende agter in de groote kerk, tegens het Doopvond bij het groot Orgel deerlijk bedorven met een quast van zwarte Verve, ook de Letteren en Schilderijen aen de predikstoel wezende Profeten. 's Morgens de burgerij dit ziende was in groote beweging, doch is het zwart door last der andere kerkmeesteren van de werken der Barmhartigheden weder afgewist (zult het zig thans nog zeer zuiver veroot). Doch de Predikstoel is zwart gebleeven en naderhand verandert, en is bovengemelde Cornelis Goudsmit hier over voor de Wet geroepen, doch de zaak is aen den Spijker, en 't schilderij tot nu toe in de kerk blijven hangen: alzoo men de verschilzaken des uiterlijken Godtsdienst hier niet zoo hard als wel op andere plaetsen behandelde”

Volksraadsels.

Ik ben de kapitein van 26 soldaten,
En zonder mij was Parijs prijs.

Opl.: de letter *a*.

Vijf harten, vijf starten en een prik in 't gat,
Rara, wat is dat?

Opl.: een mispel.

Ik zeg U wat ik zelf niet weet,
Wie kan mij zeggen hoe ik ik heet?

Opl.: klok.

HET KASTEEL NEDERHEMERT.
HET BED VAN MAARTEN VAN ROSSUM.

OP HOOG BEVEL.

DE koffiegeur vulde heel de groote keuken, heerlijk knapte het hout in 't groote fornuis, onder de schouw en geheimzinnig, veel belovende, stonden de potten en pannen gerijd op de zwarte plaat; de Maartsche zon scheen door de vensters naar binnen en deed het blinkend kopergeroi schitteren tegen den achterwand. De bonte tegeltjes met molentjes en hooge bruggetjes, kleine huisjes en waterplassen, glommen boven het aanrecht en de groote glazenkast, die bijna den geheelen zijwand besloeg, liet een goud gerand eetservies zien. De grond was met kleine steentjes ingelegd en onder de tafel lag een houten vloer. Chrisje telde de kopjes, keek woedend.

„'t Leek wel of ze mal waren, wat most de freule der wel van denken. 't Was wel de meujte. As dat volk an trouwen dacht dan was der geen huus mee te holden en die olde gek van een Harmen was niks bèter.”

Het keukenpersoneel was in beroering, de gemoederen waren verontrust, na de laatste inbraak op de Flierze. Vreeselijke verhalen waren in omloop, hoe de dief de oude douairière bijna vermoord had, als niet de huisknecht was toegesneld en den onverlaat op de vlucht gejaagd had. —

De Else lag nog eenzamer; de tuinman woonde achter in het park, de koetsier sliep in 't koetshuis en wat zouden de olde Chris en de twee jonge meisjes beginnen. Een knecht wilde de freule in huis hebben en om alle praatjes te voorkomen: die knecht moest getrouwd zijn.

De tuinmansjongen stoeide met Klaartje, die nuffig op haar hooge hakjes draaide, zich coquet in 't spiegelkje bekeek; hier een krulletje onder 't vlindermutsje duwde, een ander zorgvuldig naar voren haalde. Ze bekeek met welgevallen haar keurig hoofd, haar zwarte japon met geborduurd wit kraagje en 't sierlijk gevouwen schortje, en Berend bekeek weer haar. De tuinman, die in zijn jeugd zonder succes naar Chris had gevrijd, gluurde door zijn half toegeknepen oogleden, Chris spottend aan, zijn gezicht keek uit zijn ringbaard als de volle maan uit de wolken, zijn pet zat achterop 't glimmend kale hoofd; knus zat hij, zijn pijpje rookend, dicht bij 't fornuis. Mientje kwam stijfjes de keuken binnen; overtuigd van haar mindere bekoorlijkheden, zette ze zich zedig aan tafel.

De tuinbaas verlangde naar zijn warme koffie: „Chris most is intappen.” Ongeduldig riep hij naar 't coquet stoeiend Klaartje:

„Alla, pronkepit, noe weet ie wel hoe da'j der uut ziet, noe kan toch geen warkman gebruiken, kom ie noe moar is noast mien zitten, een olde bok lust nog wel is en grun blâgien.”

Met een smak zoodat de stoel er van kraakte, zette hij een zetel voor 't meisje vlak naast de zijne.

„Da dach ie nie, mien jungen,” lachte hij Berend toe.

„Toe Chrisien, kiek noe nie zoo zoer, kun ie 't altied nog nie lieën dat de zonne in 't woater schient? Ik kan 't ook nie helpen da'j nie getrold bint.”

„Zo'n gek,” zei Chris minachtend. „Ik hope alleenig as

da'j allegaar nie zoo lange blief plakken, ik hè wel wat anders te doën.”

„Waar blief Jan?” vroeg Berend.

„Bie de freule,” zei Klaar, „hum wordt de wacht anzezeit.”

„Doar hè'j 't weer,” dacht Chris, „noe krieg ik ze geen van allen de keuken uut veur dat Jan der ewest is.”

Klaartje lachtte luid, proestte van pret, toen ze aan Jan dacht. Met haar bovenlijf over de tafel geleund, zei ze geheimzinnig:

„Heur is; stille dan, hold oe dan toch stille anders kump ie, veur da 'k et ezeid heb; ik wete een meid veur Jan.”

Allen waren vol belangstelling en keken lachend naar Klaartje, behalve Chris, die bij wijze van protest het vuur rammelend oppookte: „de deerns, die zeien tegenswoordig moar van alles; 't fatsoen was der glad uut.”

„As de freule dan een getrouwden kerel in huus wol nemen, woarumme zol Jan 't dan nie wèzen? Wie allegaar zult um een häntien helpen,” grinnikte Klaar.

„Zeg is Klaartien, 't dut mien dan toch nog plezier, as da j' nog plat kunt proaten; gisteren dach 'k da'j 't heelegaar vergeten was,” plaagde Berend, „ie bint bie tiden zoo fien, zoo stadsch, ie durft oe nie an te roaken.”

„Hold ie oe stille, ie bint nog nie dreuge achter de ooren,” snibde Klaar.

Mien, preutsch, beweerde zachtjes tegen Chris, dat die fijnigheid alleen „an de butenkante zat” en veel beteekend knikte ze, alsof ze meer zou kunnen vertellen „als Klaar der nie bie was.”

„Die stillen hebt ze achter de mouw,” gaf vinnig Klaar terug; „zoo'n stiekemert, proat ie gerust wat harder, ik heure et toch wel.” Prat op een pretje, dacht ze weer aan 't geval Jan, en vertelde van een nicht bij den watermeulen achter 't Haaksche bosch, die twee meisjes had, „stieve boeren-deerns.”

„Doarumme bint ze niks minder,” merkte al blazend in zijn warme koffie, de tuinbaas op.

„Dat zê'k ook nie, moar stief bint ze, wat zol Jan der anders ook mee beginnen.”

Mientje voelde langzaam aan ook interesse voor 't geval Jan; ze schoof dichter aan de tafel en met een preutsch gezicht zei ze knorrig, alsof 't haar eigenlijk te min was:

„Da's heelegaar geen nieuws veur um, loast leien karmis is ie der mee uut ewest, ie wèten 't wel, 't was die dikke deern met et oorierzer op; was dat oe nichte, Klaartien?”

Ze stootte Chris aan met haar elleboog met een gezicht: „da's ook nie veul bezunders” en haalde smalend haar neus op.

„Ze kump los! Alla Mien, wâ wèt ie nog meer?” schreeuwde Berend.

„Zoo kommen wie nie varder; stille noe: wie mut zien dà w' Jan noar de woatermeulen prakkezeerd; heur Voader is der knecht en zie zelvrs dient in den Golden Osse en het nog geen verkeerig; zie het ook nog een zuster dà's Jânsien, zie zelvrs hiet Oltien, of dat Jansien der dient dà wèk nie.”

Voetstappen klonken op de trap naar 't sousterrain; de oogen van 't jonge volk en den tuinbaas tintelden van pret. Chris keek woedend. Wat kon haar die meid schelen, ze verlangde dat ze de keuken uit gingen.

„Kun ie 't altied nog nie begriepen, dat 't jonge volk wil vrieën?” En de tuinbaas maakte weer een knipoogje tegen Chris, „of hè'j zelvrs zinnigheid in Jan, Chrisien?”

De belangwekkende Jan stond op den drempel; de laatste woorden had hij gehoord en hij haastte zich de meening te uiten, dat hij „als 't dan toch most gebeuren, liever een jonge blom had dan zoo'n olde zoersmoel.” Vergenoegd schikte hij aan tafel en grinnikte Chris toe, alsof hij haar een lieflijk compliment had toegevoegd.

Chris reikte hem stuurs zijn koffie, nam een mand appelen, zette zich bij wijze van protest een paar voet van 't gezelschap af en begon te schillen. Bedenklijk peinzend lichtte Jan zijn pet even van zijn hoofd, om met dezelfde hand, waarmee hij zijn hoofddekseel vasthield, zich met behendigheid te krabben, totdat

HET KASTEEL NEDERHEMERT,
GEZICHT VAN HET BORDES AF OP DE MAAS.

Berend hem den raad gaf: „Loat ze zitten jonk, morren hebt ze klumpies an,” en hij de pet weer schuin op zijn dikke hoofd zette.

„Noe Jan, hoe steet et er mee jonk, mâ'j ongetrold blieden,” vorschte Klaar, „of mû'j weg a'j der giene vienden kunt?” Diepzinnig schudde Jan het hoofd.

„Ik zitte der miserabel veur, 't is noe al Maart en met Mei dan wil ze een getrolde knecht in huus hèn, â'k nie kloar kom, dan nemt ze en ander.”

„Hè'j al is verkeerung ehad, Jan?” vraagt Mien en voelt dat ze een kleur krijgt.

„Jan, Mien het zinnigheid in oe,” plaagde de tuinbaas, „dâ hâ'k nie van die stiekkumme Mientien edoch.”

„Zie het ze achter de mouw; dat bint de slimsten,” zei Klaar venijnig.

„Ik wol nog liever, eer dâ'k zoo'n dikkop wol nemmen.”

„De droeven bint soer,” lachte Jan. Opeens werd Jan overstelpst met mededeelingen en vragen omtrent zijn plannen en plichten, hij werd er beduusd van:

„Jan wie weet een meisien veur oe.”

„Ze het centen.”

„Je bint al is met der wèzen karmis holden.”

„Ze kump de kânte uut van de woatermeulen.”

„'t Is fermillie van Klaar, moar ze is net anders umme, niet zoo fien, 't is een boerendeern.”

„Ze dient in 't darp in den Golden Osse!”

De keuken was vol geschreeuw, gegil en gelach, telkens laaide de pret hoog op; proestend verslikte Berend zich in de koffie. De vermaningen van Chris gingen verloren in 't lawaai.

Jan bleef peinzend op een punt onder de tafel staren, hij kon der niet tegenop; „as de tuinboas noe moar nie zo'n koppel kienders had, dan kost ie toch wel op 't huus kommen, moar de freule wol der niet an, ze wol der nie van wèten.”

De stemmen zoemden om hem, de vragen kletterden en 't lachen tetterde hem in de ooren; „en mins zol der dol van in den kop worren.” Klaartjes hooge stemgeluid klonk krijschend door de keuken:

„Jan, weet ie wel hoe dâ'j doên mut?”

Woedend stond Chris op; de bel hoorde ze rinkelen.

„Wat blijft er zoo van oe fatsoen over, ie most oe schamen; hold toch oe fatsoen; de freule die belt; Klaar, ie mut noar boven; 't is oe nummer.”

Voor Klaartje de keuken verliet, stond ze nog even voor 't spiegeltje en lachte haar hoog roode gezichtje toe; wat had ze een pret.

„Gelukkig, da's der eene van de baan, noe gongen de anderen ook wel gauw hèn.” Chris ruimde de kommen, ten teken dat het nu lang genoeg geduurd had. Langzaam trokken de mannen de keuken uit en Mien ging de trap op naar boven.

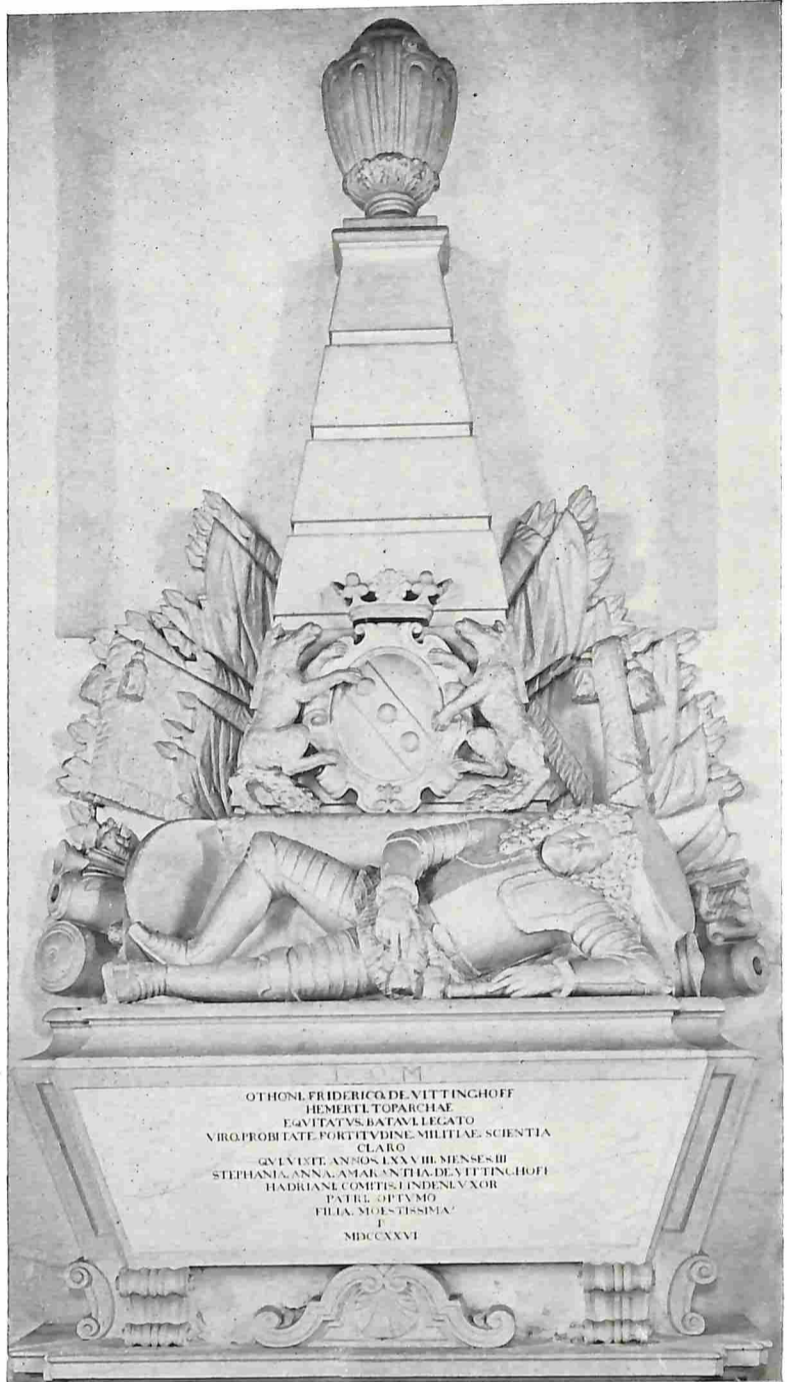
„Dat was 't miserabelste uur van den dag as die kerels om elf uur kwammen koffiedrinken, dat de meiden ook nie wiezer waren; 't stonk nog noar den tabak; de freule most et moar wèten, die wol et zoo.”

* * *

Jan had werk in den stal te doen, de dogcart moest schoon-gemaakt, het tuig gepoetst; „der most moar niks an mekeeren; de freule wol der op uut. Van de andere boel wol ie zich moar niks antrekken; de freule kon der nog wel is op terug kommen; hie wol biester geerne blieden; moar verkeerung kriegien en trouwen, dat was een slim dink; as 't most, dan most et, dat was van zelvvers; as ie moar een deerne wist; 't zol hum stèken of ze mooi of leelijk was; dat zol allegaar wel wennen, as ie der moar eerst eene had; 't kon best wèzen as dat ie op de woatermeulen op an ging, kennis had ie nog wel an der; hie had wat een lolligen avond met er gehad, toen 't karmis was.” Bij de laatste herinnering veegde Jan de mouw van zijn boezeroen langs zijn mond en hield even op met poetsen, om de zalige gedachte goed op hem te laten inwerken.

Al poetsend bepeinsde hij verder zijn kansen.

„Hie most zien as dat ie der stiekum tusschen uut kneep; Zeundag most ie vrie vroagen; geen minse zol ie 't an de neuze hangen; 't was vrog genog as ie vaste verkeerung had. As ze noe Zeundag is nie uulgong; moar zien zol ie der; vrog gong ie der op uut; in de karke zol ze zèker wel kommen; as ze noe moar nie zooveule complementen had; hie gong ook noar den Osse, doar kost ie der ook wel zien, ze most

GRAFMONUMENT VAN OTTO VAN VITTINGHOFF
IN DE KERK TE NEDERHEMERT.

zèker wel bedienen in de gelagkamer en dan wèt ze 't wel woarumme as dat ie kump; ze was ook nie van gisteren; ze zol de karmis toch nie vergeten wèzen?” Zijn gedachten bleven hangen aan de herinnering aan den zomeravond, de wandeling door 't Hakensche bosch; „zoo stief had ze der eigen teugen hum annedrukt; hoe was 't meuglijk dat ie der niet eerder weer an edocht had”; 't leek hem nu alles zoo mooi, zoo onbegrijpelijk dat hij in zoo langen tijd niet over haar had „gepraktezeerd”.

's Middags zat Jan deftig gegalonneerd, de armen gekruist achter op de dogcart, de freule en haar gast zaten op de voorbank. Volop had Jan tijd zijn plannen en kansen te overdenken, terwijl hij zacht schokkend langs 's heeren wegen reed; al de meisjes die hij kende liet hij aan zijn geestesoog voorbij gaan, maar geen die zoo begerlijk leek als „den van den watermeulen”. 't Was een verdreid slim geval en as 't geen karmis was dan denkt een mins nie zooveule aan de deerns. Woarumme de freule zelvvers der geen an den haak sloeg kon ie ook nie begriepen, centen had ze genog; één zal der toch wel toebieten; ze had zèker geen sjenie in de manluu. 't Zol van weke nog wat gèven; die pronkepit van een Klaar zol hum wel nie met ruste loaten, moar 't schielt hum niks; loat ze moar proaten.”

De maaltijden in de keuken waren een ware plaag voor Jan en zijn eigen gedachten waarmee hij niet opschoot plaagden hem niet minder.

(Slot volgt).

MARIE VAN KAMPEN.

IN DE KATAKOMBEN.

DE afleiding van het woord katakombe is onzeker, de een heeft het in verband willen brengen met het Latijnsche „cubo”, d.i. ik lig, de ander met het Grieksche „kumbos”, d.i. holte, terwijl een derde aan een ander Grieksch woord dacht dat zooveel als begraven beteekent. Toen het Christendom in de eerste eeuw onzer jaartelling in Rome zijn intrede deed, vond het aldaar de heerschende Heidensche gewoonte der lijkverbranding. Al spoedig werd naar een gelegenheid uitgezien om de dooden te kunnen begraven of bijzetten, welke zich opdeed zoodra aanzienlijke, tot het Christendom toetgetreden Romeinen, een deel hunner bezitting afstonden voor dat doel. De bodem, welke uit tufsteen bestaat, leende zich bijzonder om uitgedolven te worden, ten einde aldus onderaardsche begraafplaatsen of „Coemateria” in te richten, aan welke eerst in later tijd de naam Katakomben werd gegeven. Dat deze niet anders dan verlaten „arenariae”, d.w.z. zand- of steengroeven — uit welke men den „lapis ruber” haalde om als bouw materiaal te dienen — zouden geweest zijn, wordt door Mommsen en andere geleerden met beslistheid ontkend. Deze Katakomben bestaan uit een aantal grootere en kleinere gangen, die naast en boven elkander in verschillende richting zich uitstrekken. Waar de steen vaster was en voor afbrokkelen minder gevaar bestond, zien wij ook grootere ruimten uitgehouwen. In die gangen werden nissen uitgehakt, ten einde den in lijnwaad gewikkelden dooden tot rustplaats te dienen. De opening werd met terra cotta of marmer platen, van eenigerlei opschrift of symbool voorzien, hermetisch dicht gesloten. Elders werden grootere ruimten tot grafkamers van een familie ingericht.

Behalve deze gangen treft men hier krypten of kapellen aan, die soms, wat den vorm betreft, aan een schip doen denken. In de oude symboliek wordt de Kerk als het scheepje van Petrus voorgesteld en in oude kerken is het schip een der hoofdbestanddeelen van het gebouw. Die grootere ruimten, in welke in den loop der tijden wand- en gewelfschilderingen werden aangebracht, deden, ten tijde der Christenvervolgingen door de Romeinsche keizers,

dienst als toevluchtsoord, terwijl de Christenen er hun geheime godsdienstige bijeenkomsten in hielden, totdat deze, bij edict van Keizer Valerianus, verboden werden. Toen Diocletianus verder ging en de Katakomben verbeurd verklaarde, wisten de Christenen er nochtans door geheime toegangen binnen te komen. Nadat door Keizer Constantijn den Groote de gang van zaken een anderen keer had genomen, werden de katakomben, die veel geleden hadden, hersteld, van luminaria of luchtkokers voorzien enz. Niet alleen werden zij nu door velen met vrome belangstelling bezocht, maar ook begeerde menigeen, als bijzonder voorrecht, er na zijn dood te rusten. Daar later de lijken der martelaren voor de vernielzucht der invallende woeste volksstammen niet langer veilig waren, bracht men de relikwieën zooveel mogelijk elders in veiligheid en de Katakomben raakten ten eenenmale in verval en zelfs in vergetelheid.

Eenige arbeiders, die den 31 Mei van het jaar 1578 buiten Rome in een wijnberg werkzaam waren, voelden plotseling den bodem onder hun voeten wegzakken. Zij daalden in

de ontstane opening af en kwamen in een onderaardschen gang, met gevolg, dat de, als het ware teruggevonden Katakomben aller belangstelling gaande maakten en er weldra van heinde en verre reizigers kwamen om de merkwaardige doodenstad te bezoeken.

Intusschen is niet ieder in de gelegenheid een reis naar Rome te maken en het was dan ook een voortreffelijke gedachte van den heer Jan Diepen, toen hij in 1909 naar Italië's hoofdstad toog om, bijgestaan en voorgelicht door deskundigen, in Limburg's bodem een imitatie te ontwerpen van Rome's Katakomben, zoodat in Valkenburg op kleiner schaal te aanschouwen wordt gegeven wat in het verre Zuiden in het groot is te zien. Den 2 Juli 1912, werd dit onderaardsche museum geopend, waarvan de bekende kerkhistoricus Prof. Dr. Pijper in zijn feestrede getuigde: „Waarlijk, ik zeg niet te veel wanneer ik beweer dat hier een groot werk tot stand gebracht is en wij mogen er trotsch op zijn dat deze getrouwe nabootsing der Romeinsche

Katakomben een Nederlandsch werk is”. En wie bezoekt thans Valkenburg, die niet afdalt in de diepte om, met de lange kaars in de hand, onder leiding van den gids rond te dolen door de onderaardsche gangen, terwijl hij zich eeuwen terug verplaatst waant, als betrad hier zijn voet gewijden grond. In de Callistus Katakombe is bovenal merkwaardig de grafkapel der Pausen, in welke Paus Sixtus II, tijdens een toespraak tot de geloovigen, overvallen en terechtgesteld werd. Door een nauwe gang komt men in de krypt der H. Caecilia — aan wie de overlevering de uitvinding van het orgel toeschrijft — waar in een nis zich het wit marmere beeld der martelares bevindt, in dezelfde houding, in welke haar lijk gevonden werd in een met goud bestikt gewaad, terwijl aan haar voeten de met bloed gedrenkte doeken lagen, die dienden om de halswonde te verbinden, die de beul haar had toegebracht. Merkwaardig zijn ook de drie Sacramentskapellen, versierd met schilderijen, welke uit de tweede eeuw dateren en tot de eerste schepingen der oud Christelijke kunst behooren.

In de Katakombe van Pontianus voert een trap van zes en dertig treden naar de Doopbron, welke steeds het aan-

gebrachte steenen bekken met water gevuld houdt. In de Domitilla Katakombe vinden wij de Krypt der Hollanders, welke zoo genoemd wordt omdat deze in de 16de en 17de eeuw bezocht werd door verscheidene Hollanders, die op de wanden hun namen schreven. Het waren de Delftsche apotheker Corvinus, de gebroeders van Angenrae uit Venlo, Gijbsrecht van Vianen uit Utrecht en anderen. Behalve hun namen teekenden zij ook glazen op den muur, met de woorden: „mihi tibi” er bij, hetwelk verklaard is als beteekende „op mijn, op uw gezondheid”, terwijl prof. Marucchi er een andere beteekenis aan wil hechten, welke meer in overeenstemming met deze gewijde omgeving is.

De Valkenburgsche Katakomben zijn in twee groepen gesplitst; tot die, welke naar Domitilla heet, wordt des morgens en tot die, welke naar Callistus is genoemd, wordt des middags toegang verleend. Aan de eene groep is een verzameling afgietsels van sarcophagen en grafschriften toegevoegd, terwijl aan de andere een museum van oudheden verbonden is, in welk laatste den bezoeker o.a. eenige katakombe-lampjes getoond worden alsmede een

IN DE KATAKOMBEN.
SCHILDERINGEN IN DE ST. CAECILIAKAPEL.

collectie, in de omgeving van Rome en in die van Valkenburg opgegraven, Romeinsche voorwerpen. Een en ander verdient ten zeerste de belangstelling, daar het alles verband houdt met de even oude als merkwaardige geschiedenis van Rome's Katakomben.

F. W. DRIJVER.

WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR

DOOR F. ST. MARS.

(Geautoriseerde vertaling van S. J. Barentz—Schönberg).

DE eerste rat liep over de plank, waar het spek aan het uiteinde hing, dat over de tobbe heenstak, even ver als de plank aan den anderen kant uitstak, zooals ge u zult herinneren. Hij kwam tot op drie duim van het spek af en toen — voor iemand „moord” kon roepen! — wipte de plank op en wierp hem in de tobbe, en wat erger was, in het water in de tobbe.

Die plank, ziet ge, was bijna precies in evenwicht en op zijn plaats gehouden door een scharnier aan den rand der tobbe. De vorige nachten was dit stevig vastgebonden. Dezen nacht was dit niet het geval. Bovendien was het buitenste eind van de plank iets zwaarder, zoodat, ofschoon het spek balanceerde, het niet een rat ook nog bij het spekeinde kon houden. Zoodra dus een rat bij het spek kwam, wipte de plank op en keerde natuurlijk tot zijn horizontale positie terug zoodra de rat eraf gleed en in de tobbe viel.

De rat viel met een plons in de tobbe. Zij konden het geplons hooren, die buiten wachtten, en — pfff! Er was geen rat binnen vijftig meter van de plek — geen staart of geen snor. Zij waren spoorloos verdwenen — gelijktijdig in den grond gekropen. Dat doen ratten altijd bij het minste spoor van gevaar.

Eenigen tijd heerschte er een grimmige stilte, terwijl de gevangen rat met kracht de tobbe rond zwom, trachtend een uitweg te vinden. Hij vond er geen, maar hij vond in plaats daarvan dat hij door de natuur niet gebouwd was om eeuwig te zwemmen. Hij nam dus zijn toevlucht tot den baksteen, die overeind stond in het midden van de tobbe, en die, zooals ge u zult herinneren, een soort van eiland in het water vormde.

Toen begon hij, daar hij een rat was, luid om hulp te gillen.

Nu roept een rat, wanneer hij in pijn of moeilijkheden is — maar meestal in angst — steeds luid om hulp. Hierin lijkt hij op een varken, en hij weet evenals het varken, dat zijn geroep zoo zeker als water naar beneden loopt ieder lid van zijn soort doet toelopen om te zien wat er aan de hand is.

Of de ratten — en de varkens — komen om hun kameraad die in nood is, te helpen, of alleen maar uit nieuwsgierigheid, weet ik niet; maar komen doen zij. Het schijnt wel, alsof alsof zij niet kunnen nalaten te komen — alsof zij met touwtjes erheen getrokken worden.

De ratten kwamen bij dozijnen en zij zaten in het donker om de tobbe heen en brabbelden onzinnig zooals alleen ratten dit kunnen doen, en al dien tijd zaagden de door-

dringende, verschrikte kreten van hun makker, zittend boven op den baksteen in de tobbe, door de stilte.

Eindelijk, zoo vreemd werkte dit geluid op hun zenuwen — men vindt de gelijke van die kreten in den schreeuw van den jongen koekoek onder de vogels, den schreeuw van een vrouw onder de menschen — dat een rat roekeloos de plank op liep om te zien wat er met zijn kameraad beneden gebeurde.

Toen sprong het brabbelende, kabouterachtige gezelschap op. Zonder eenige waarschuwing wipte de plank, zoodra de rat zijn voet eenige duim voorbij het punt van evenwicht had, om, en wierp netjes het tweede slachtoffer in het water en keerde met een helder „knip” in den vorigen stand terug.

Rat nummer twee was gevangen.

Het piepen hield op en de ratten aan den buitenkant verdwenen voor de tweede maal, alsof een hand ze had weggeveegd.

Er volgde een pauze, terwijl de tweede rat het zwemmen herhaalde van de eerste en eindigde op den baksteen.

Let nu op de duivelsche slimheid van den man, die die val had gemaakt. Er was slechts plaats op dien over-eindstaanden steen voor een rat. Het resultaat was dus duidelijk.

De tweede rat was grooter dan de eerste. Er ontstond een dringen om op de plek te blijven, dat eindigde in een strijd om het leven, en het eind was dat de tweede rat op den steen zat en de eerste als razend rondzwom.

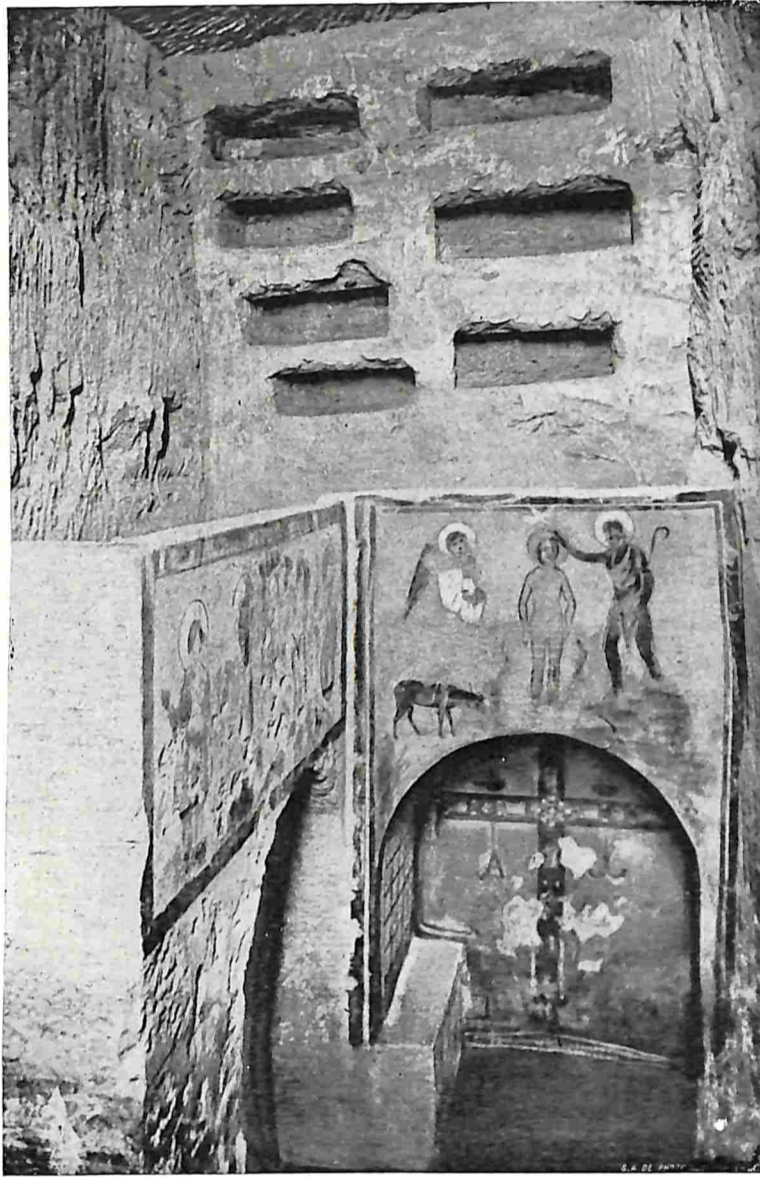
In een minuut begon het piepen opnieuw en met hernieuwde kracht en zoo zeker als „het blaten van het lam den tijger opwindt”, zoo zeker keerde de rattentrop buiten terug. Misschien lag het werkelijk geniale van de val wel in het feit, dat niemand buiten kon zien wat er binnen gebeurde.

Dit was misschien wel de reden, waarom ze, als gedreven door een onzichtbare macht — waarschijnlijk nieuwsgierigheid — kwamen kijken. Hoe dan ook, het resultaat was weer een rat op de plank, weer een glijden naar beneden, weer een geplas. Toen moest het gevecht om den steen ook weer beginnen.

Deze nachtmerrie duurde voort, evenals het piepen, gedurende al de drie pikdonkere uren van den nacht. En de

menigte om de tobbe groeide aan, ratten kwamen van alle deelen der boerderij om te informeren naar dat duivelsche gegil. Zij zaten op hun hurken te babbelen, terwijl hun wreede, kleine oogen in de duisternis gloeiden als opeengepakte spleten van licht. En elke paar seconden een geplas, en het kraken en „knippen” van de plank, dat het neervallen van een nieuw slachtoffer verkondigde. En al dien tijd doorboorde dat helse gegil de stilte.

Zoo zag het de bleke, fletse maan; ontdekte dertig ratten in de tobbe; liet een onophoudelijk en duivelsch gevecht zien om het baksteen toevluchtseiland — op dat oogenblik ingenomen door een reusachtigen, dikken mannetjes rat — en scheen wreed, zooals alleen de maan dit kan, op de witte buiken van hen, die den geest gegeven hadden en ondersteboven voortdreden, steeds rond en rond, tusschen de worstelende levende, met alle vier kleine, rose pootjes naar boven wezen, als in protest dat zulk een schande in den nacht was geoorloofd.

DOOPKAPEL IN DE KATAKOMBE VAN PONTIANUS.

Plotseling, alsof een vinger was opgestoken, was de opdringende menigte stil. Het brabbelen en schuiven hield op. De ondragelijke, sturende blik van die honderden paren spleet-oogen keek bang rond alsof een hefboom alle had bewogen.

Een dof gerommel van den donder ver weg in het noorden weerklonk, waar de zwarte wolken waren, die de zwakke maan niet aankon. Er was geen ander geluid, als wij het gegil niet meerekenen van den rat op den steen.

Alle oogen waren op de schuur gericht. Elke rat was doodstil, behalve de eene — de brutale padvinder, die de tobbe had ontdekt. Hij rilde een weinig, zooals ratten doen, als zij erg bang zijn, ofschoon het werkelijk heel warm was.

Er kwam iets uit de schuur. Iets wits. En het kwam alleen, lijkend op een klein spook, of aardmannetje, of geest, of pop. Het sprong met dien onmiskenbaren huppel, die het kenmerk is van alle knaagdieren, en die veroorzaakt wordt door abnormaal lange achterpooten. Het sprong en zijn oogen gloeiden rood — werkelijk rood — in de schemering.

En de ratten kwamen alle om hem heen, zaten op hun hurken als een leger, in steen gehouden.

Een kwaadaardige bliksemstraal schoot over het doodskleed van den noordelijken hemel en de donder gromde weer.

Het afschuwelijke gegil in de tobbe begon opnieuw.

Toen kwam het ding, het witte Ding met de roode oogen in hun midden, en de verzamelde ratten maakten een doorgang voor hem alsof hij een koning was of — de pest.

Het Ding was een koning, en het was een rat — niet minder dan de witte „Rattenkoning”, de albino verschrikkelijkheid, waarvan de fabels vertelden en de mijnwerkers hebben gesproken; het spook der mijn-gangen, de schrik van hen, die in lifts onder den grond gaan om hun brood te verdienen.

Het was een mager, reusachtig, pezig beest, met roode oogen, rose voeten, een geschubden staart, gele tanden, een ivoorgele vacht, tweemaal zoo groot als een der aanwezigen. Toch was hij een echte albino

— niet een tamme „uitzondering” met zachte oogen en een zachte vacht, maar een natuurlijke bruine rat en wel een slimme, witte duivel. Zijn koningschap was nog als in vroegere tijden en zoover ik weet als in de tijden, die komen zullen; het koningschap door macht — macht gesteund door een zekere wreede sluwheid zonder eenig geweten.

Als Caesar kwam hij, en hij zag, en — door puur geluk, overwon hij. Zijn temperament was dat van een despoot. Hij hoorde gillen. Hij wist dat er iets niet in orde was. Hij wilde weten wat. Misschien — en zijn leven bewijst dat — wilde hij de slachtoffers verslinden. Het hout van de tobbe stond hem in den weg. Bovendien kwam de plank, met een klinkenden slag terugkeerend na het laatste slachtoffer weg-gewipt te hebben netjes op zijn staart terecht. Hij keerde zich om en knaagde aan de plank.

Nu staat het geschreven in de „troepwet” — en alle ratten staan onder de troepwet — dat wat de leider aanvult ook door den troep aangevallen moet worden, niet eerder, niet later, niet meer niet minder. Hij viel de plank aan, en knaagde eraan. In zijn geest was een vaag idee om door het hout

heen te knagen, dat het gegil verborg. De hemel weet wat er in den geest der anderen was. Maar het resultaat was hetzelfde.

Als veertig flinke ratten, of misschien waren het er tachtig, woedend aan het eene eind van een plank knagen, kan er slechts één resultaat zijn. Zij nemen hout weg en door het hout weg te nemen maken zij dat einde lichter en door dat einde lichter te maken verbreken zij het evenwicht dat de man, die de val zette, had gemaakt. Resultaat: De plank vloog omhoog, doordat ze aan het buiteneinde niet langer zwaarder was en bleef zoo voor de rest van den nacht.

Zoo was het gevaar weggenomen. De ratten konden niet langer zelfmoord plegen op uitnoodiging van het gepiep. De weg was versperd.

Dit — de plank vloog omhoog met een slag, die den heelen stinkenden troep deed opspringen — scheen dat witte spook, den koning te kalmeeren. Hij draaide zich om. Hij liep tusschen den troep door. Recht op den brutalen — en ik

geloof zijn soortgenooten verslindenden jongen rat, die het eerst de val had ontdekt, en die zoo zorgvuldig op een afstand van de val was gebleven — liep hij toe. De hemel en de kwaadaardige koning alleen wisten welk instinct hem voortdreef. En de schuldige kroop over den grond. Hij piepte, hij kromp ineen.

Stel het u voor: honderden plumpe, grijze, kabouterachtige gestalten bijeengekomen in een halven cirkel van kleine, gloeiende oogjes om een plek heen. Op die plek de jonge, groote rat, kruipend en piepend, de vrees voor straf voelend; hij, die zoo vaak om de wet heen had gezeild en was ontsnapt. Boven den verschrikten rat de ivoorkleurige, onreine gestalte van den Rattenkoning, uitstekend boven allen om hem heen, zijn duivelsche, roode oogen gloeiend met iets, dat wreeder was dan alleen maar rechtvaardigheid of toorn, zijn groote, gele snijtanden glinsterend in het maanlicht.

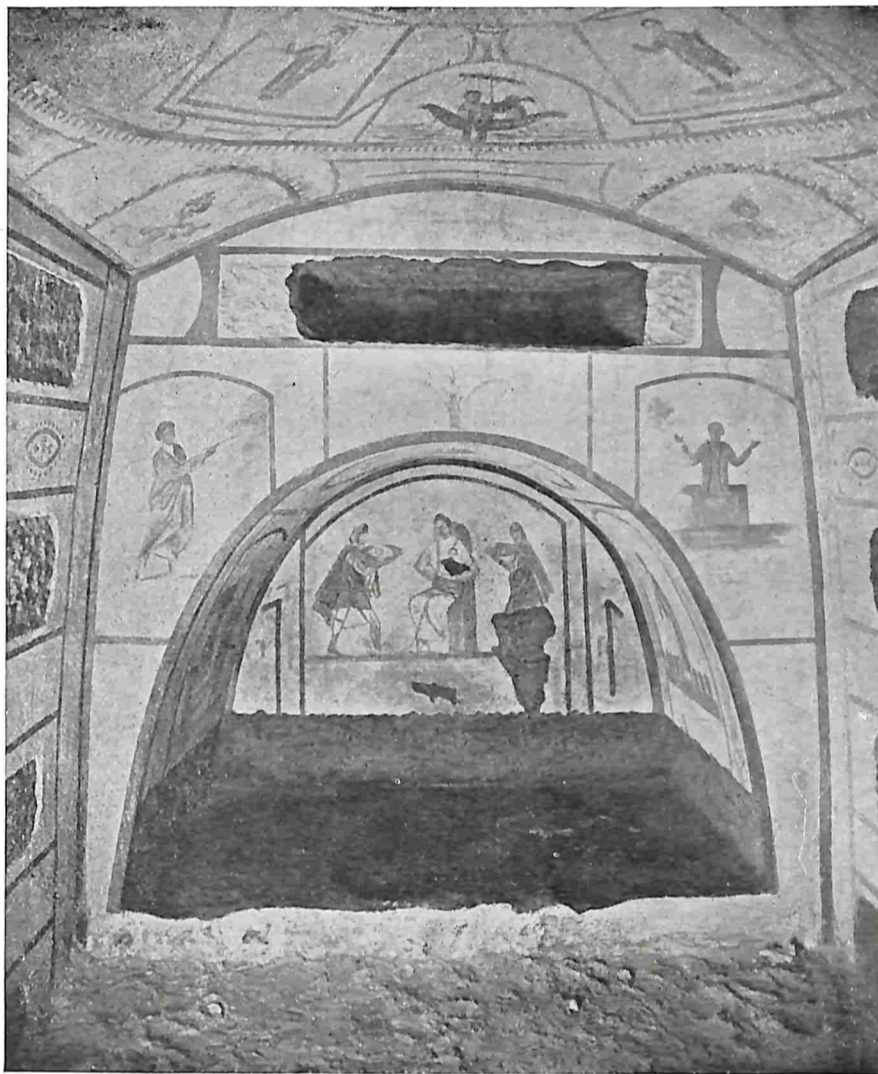
Toen, bliksemsnel, wierp zich de koning op den misdadiger. Er

was een verstikkend, opdringend geschuifel, terwijl de troep toeschoot; de maan dook weg alsof alles vooruit was afgesproken, en een gerommel van den donder boven hun hoofd overstemde de afschuwelijke geluiden, die volgden.

Na eenige minuten was de maan weer onbewolkt en scheen opnieuw slaperig over — niets. Er waren geen ratten, behalve in de tobbe, en zij waren alle verdronken, want de laatste op den steen was van schrik eraf gesprongen bij den donderslag.

Er was geen troep ratten, geen duivelsche Rattenkoning, geen padvinder-rat, kruipend over den grond. Geen spoor, geen geluid, geen teeken van hen. Noch een verdwijnende staart of een vluchtende snor. Zij waren er en zij waren er niet. Het was alsof zij in het spokenland waren verdwenen.

Maar twee uur later was een kleine veldmuis zoo brutaal het hol te betreden van hem, die zijn broeders had verraden en vond dat het leeg was. Een kat, die in den vroegen morgen op jacht ging, bleef snuffelend stil staan op de plek, waar de verraderlijke rat had geschuifeld en gekropen, toen de troep op hem aandrong, en de kat rook bloed. (Wordt vervolgd).

IN DE KATAKOMBEN.

MADONNACRYPTEN IN DE KATAKOMBE VAN PETRUS EN MARCELLINUS.